

Ἡ τεχνητὴ μήτρα: Ὀνειρο ἢ ἐφιάλτης;*

ΜΑΡΙΑΝΟΥ Δ. ΚΑΡΑΣΗ**

Ι. Στὸν κόσμο τῆς ἐπιστήμης, ὄνειρα καὶ ἐφιάλτες συναντῶνται καὶ περιπλέκονται. Αὐτὸ συμβαίνει εἰδικότερα καὶ στὸν χῶρο τῆς Γενετικῆς τεχνολογίας, ἰδίως μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς δομῆς τοῦ DNA, ποῦ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἡ μοριακὴ βιολογία καὶ ἡ τεχνολογία τοῦ γονιδίου. Ἐκτοτε ἡ Γενετικὴ ἀναπτύσσεται μὲ ραγδαῖο ρυθμὸ, ταχύτερο ἀπ' ὅ,τι μπορεῖ νὰ φαντασθεῖ καὶ ὁ πιὸ εὐφάνταστος ἐπιστημονικὸς νοῦς.

Ἡ ἐπιστημονικὴ φαντασία, ἀσυγκράτητη ἐν τούτοις, συλλαμβάνει σχέδια ποῦ θὰ μποροῦσαν στὸ μέλλον νὰ ἀποτελέσουν μέσα βελτίωσης τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους. Στὰ σχέδια αὐτὰ συγκαταλέγεται καὶ ἡ κατασκευὴ τεχνητῆς μήτρας, ὅπως τὴν εἶχε ὀραματισθεῖ ὁ *Aldous Huxley* στὸ βιβλίο του “Θαυμαστὸς καινούργιος κόσμος” ποῦ γράφηκε τὸ 1932. Γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν ἔννοια καὶ τὴ σημασία τοῦ μελλοντικοῦ αὐτοῦ τεχνολογικοῦ ἐπιτεύγματος πρέπει νὰ τὸ ἐντάξουμε στὸ ἱστορικὸ πλαίσιο τῶν ἐντυπωσιακῶν ἐπιτεύξεων τῆς Νέας Γενετικῆς.

ΙΙ. Ἡ μεγάλη περιπέτεια ἄρχισε μὲ τὴν ἀποσύνδεση τῆς ἀνθρώπινης ἀναπαραγωγῆς ἀπὸ τὴν φυσιολογικὴ σύλληψη (τὴ συνένωση τῶν γαμετῶν μέσα στὸ σῶμα τῆς γυναίκας, συνουσία). Αὐτὸ ἐπετεύχθη σὲ δύο στάδια καὶ πρὸς δύο διαφορετικὲς κατευθύνσεις. Ἀρχικά, πρὸς ἀποφυγὴ τῶν ἀνεπιθύμητων κηρίσεων ἡ βιολογία τῆς ἀναπαραγωγῆς πρόσφερε στὶς γυναῖκες τὴν δυνατότητα χρήσεως ἀντισυλληπτικῶν μεθόδων, ὅπως εἶναι τὸ σπείραμα καὶ κυρίως τὸ ἀντισυλληπτικὸ χάπι. Στὶς μεθόδους αὐτὲς μπορεῖ νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ ἄμβλωση, δηλαδή ἡ διακοπὴ τῆς κηρίσεως ζῶντος καὶ ὑγιοῦς ἐμβρύου. Καὶ κατόπιν, ἡ βιο-

* Εἰσήγηση στὸ Συνέδριο τοῦ “Ὁμίλου Μελέτης Ἱατρικοῦ δικαίου καὶ Βιοηθικῆς” καὶ τοῦ Διαιτητοῦ Α.Π.Θ. “Σύγχρονη ἱατρικὴ πράξις, Βιοιατρικὴ καὶ Δίκαιο”, μὲ θέμα “Ἱατρικὴ ὑποβοήθηση στὴν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή: 10 χρόνια ἐφαρμογῆς τοῦ ν. 3089/2002”, ποῦ ἔγινε στὴ Θεσσαλονίκη 26-27 Ἀπριλίου 2012 πρὸς τιμὴν τῆς καθηγήτριας κ. Ε. Κουνουγρέη-Μανωλεδάκη.

** Ὁ Μαρῖανος Καρασῆς εἶναι Ὁμότιμος Καθηγητὴς Νομικῆς τοῦ Α.Π.Θ. – Ἄντεπιστ. μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

λογία της αναπαραγωγής προς διευκόλυνση των επιθυμητών κυήσεων πρόσφερε τις τεχνικές γονιμοποιήσεις *in vitro*, που θα επέτρεπαν στους άνδρες και τις γυναίκες να ξεπεράσουν ποικίλα προβλήματα στειρότητας. Οί τεχνικές αυτές (δμόλογη και ιδίως έτερόλογη γονιμοποίηση, παρενθετη μητρότητα, μεταθανάτια γονιμοποίηση), παρὰ τὸν ένθουσιασμό που προκάλεσαν, δημιούργησαν ώστόσο νέα μεγαλύτερα προβλήματα κοινωνικο-ηθικῆς και ανθρωπολογικῆς φύσεως. Μεταξὺ ἄλλων άνέτρεψαν τὴν φυσικὴ (βιολογικὴ, ἔξ αίματος) συγγένεια και τὴν ὑποκατέστησαν ἀπὸ μία τεχνητὴ συγγένεια, που ὀνομάσθηκε “κοινωνικο-συναισθηματικὴ”. Τὸ παιδὶ που θὰ γεννηθεῖ ἀποκόπτεται ἀπὸ τὸν βιολογικὸ του κορμὸ και παραδίδεται σὲ μία “ἔρμαφρόδιτη” σχέση, μισο-βιολογικὴ και μισο-κοινωνικὴ, με ἀδιευκρίνιστη γιὰ τὸ παιδὶ τὴν βιολογικὴ ταυτότητα τῶν γονέων του και συνεπῶς τὴν δικὴ του. Ἔτσι π.χ. με τὴν τεχνικὴ τῆς έτερόλογης γονιμοποιήσεως ὀδηγοῦμαστε σὲ διάσπαση τῆς βιολογικῆς καταγωγῆς ἀπὸ τρεῖς ἀπόψεις, ἀνάλογα με τὴν παραλλαγὴ τῆς τεχνητῆς γονιμοποιήσεως: σὲ διάσπαση τῆς πατρότητας, ὅταν ἡ γονιμοποίηση γίνεται με σπέρμα τρίτου δότη (ὅποτε ἔχουμε δύο πατέρες και μία μητέρα), σὲ διάσπαση τῆς μητρότητας, ὅταν ἡ γονιμοποίηση γίνεται με ὠάριο τρίτης δότριας (ὅποτε ἔχουμε δύο μητέρες και ἕναν πατέρα), και σὲ διάσπαση τόσο τῆς μητρότητας ὅσο και τῆς πατρότητας, ὅταν ἡ γονιμοποίηση γίνεται με γονιμοποιημένο ὠάριο τρίτων δοτῶν (ὅποτε ἔχουμε δύο μητέρες και δύο πατέρες, δηλαδή σύνολο τέσσερις γονεῖς). Τὸ παιδὶ που θὰ γεννηθεῖ ἀναγνωρίζεται νομικὰ ὡς τέκνο (ὄχι βέβαια τεσσάρων γονέων ἀλλά) τῶν συζύγων που ἐφάρμοσαν τὴν έτερόλογη γονιμοποίηση και ἀποτελεῖ μέλος τῆς “κοινωνικο-συναισθηματικῆς” οἰκογένειας. Σὲ αὐτὰ προστίθεται και τὸ λεγόμενο “γενετικὸ ἀπόρρητο” γιὰ τις λίγες ἔστω (ὅπως ἡ δικὴ μας) νομοθεσίες που τὸ ἀναγνωρίζουν: τὸ παιδὶ που θὰ γεννηθεῖ με τὴν έτερόλογη γονιμοποίηση δὲν πρέπει νὰ γνωρίζει τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν φυσικὴ του καταγωγή, οὔτε οἱ δότες τοῦ γεννητικοῦ ὕλικου τὴν ταυτότητα τῶν ληπτῶν και τοῦ παιδιοῦ, οὔτε οἱ λήπτες τὴν ταυτότητα τῶν δοτῶν. Κανείς δὲν πρέπει νὰ γνωρίζει τὴν βιολογικὴ ταυτότητα τοῦ ἄλλου. (Νομίζω, και στὸ ζωικὸ βασίλειο ἰσχύει τὸ ἴδιο!). Ἀκολουθεῖ ἡ μέθοδος τῆς “παρενθετης μητρότητας”, που εἶναι ἡ ἠθικὰ πιὸ προωθημένη μορφή τεχνητῆς γονιμοποίησης: παραγγελία παιδιοῦ γιὰ κυοφορία σὲ “παρενθετη” ξένη γυναίκα με γεννητικὸ ὕλικὸ τῶν συζύγων, ἀλλά μπορεῖ και τρίτων. Τὸ παιδὶ που θὰ γεννηθεῖ θεωρεῖται ἀπὸ τὸν νόμο ὡς τέκνο τῶν συζύγων που τὸ παρήγγειλαν, με ἀποτέλεσμα αὐτὸ νὰ μπορεῖ νὰ ἔχει συνολικὰ μέχρι πέντε γονεῖς: τρεῖς μητέρες (τὴν σύζυγο-στεῖρα που παρήγγειλε τὸ παιδὶ, τὴν “παρενθετη” -κυοφόρο και τὴν τρίτη δότρια τοῦ ὠα-

ρίου) και δύο πατέρες (τόν σύζυγο-στείρο και τόν τρίτο δότη τοῦ σπέρματος). Ἡ νέα μορφή συγγένειας εἶναι μία ἀφύσικη πλασματική κατασκευή, χωρίς ἱστορικό προηγούμενο. Παράλληλως, μέσα ἀπό τις τεχνικές αυτές, ἀναδύονται καί νέου τύπου μονογονεϊκές οἰκογένειες: με μόνο γονέα τήν μητέρα (τήν μητέρα πού γονιμοποιεῖται με σπέρμα ἀγνωστού ἀνδρα· πού τεκνοποιεῖ μέσω παρενθετικής γυναίκας· πού γονιμοποιεῖται με σπέρμα νεκροῦ ἀνδρα) ἢ μόνο γονέα τόν πατέρα (τόν ἀνδρα πού γονιμοποιεῖ κατεψυγμένο ὠάριο νεκρῆς μητέρας ἢ ὠάριο πού προέρχεται ἀπό ἀμβλώσεις). Ἐπίσης νέου τύπου ἐξωγαμικές οἰκογένειες: οἰκογένεια (ὄχι ἀπό γάμο ἀλλά) ἀπό “ἐλεύθερη ἔνωση” (ὅπως στό ἀπώτερο ἱστορικό παρελθόν, διαρκῆς ἔνωση, concubinatum, ἢ παροδική, stuprum) ἢ οἰκογένεια (σέ ἄλλες νομοθεσίες καί ὄχι -ἀκόμα;- στήν δική μας) με ὁμόφυλους γονεῖς (ἀνδρες ἢ γυναῖκες).

III. Ἀλλά ἡ περιπέτεια δέν σταματᾷ ἐδῶ: στήν ἀποσύνδεση τῆς ἀνθρώπινης ἀναπαραγωγῆς ἀπό τήν σύλληψη. Φιλοδοξεῖ νά προχωρήσει καί στήν ἀποσύνδεση τῆς ἀνθρώπινης ἀναπαραγωγῆς ἀπό τήν κύηση. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἕνα μεγάλο -ἀκόμη μεγαλύτερο- βῆμα. Στήν λογική μιλοῦν γιά “μετάβαση σέ ἄλλο γένος”. Διότι οἱ μέθοδοι τεχνητῆς γονιμοποίησης (πού προαναφέραμε), γιά νά ὀδηγήσουν στήν κύηση, προϋποθέτουν ὡς ἀναγκαῖα τήν ἐμφύτευση τοῦ γονιμοποιημένου ὠαρίου στήν μήτρα τῆς μητέρας· τὸ γονιμοποιημένο ὠάριο μπορεῖ νά ἀναπτυχθεῖ σέ ἔμβρυο μόνο στήν μήτρα τῆς μητέρας του. Πῶς μπορεῖ νά παρακαμφθεῖ τὸ ἐμπόδιο αὐτὸ καί νά ὀδηγηθοῦμε σέ κυοφορία ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς γυναίκας; Τοῦτο μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ -λένε οἱ γενετιστές- με τήν κατασκευή μιᾶς τεχνητῆς μήτρας. *Τεχνητὴ μήτρα* εἶναι μία “συσκευή ἀναπαραγωγῆς”, με τήν ὁποία ἐπιτυγχάνεται ἡ κύηση ἀπὸ τήν ἔναρξη τῆς γονιμοποίησης *in vitro* μέχρι τὸ τέλος τῆς ἐμβρυϊκῆς ζωῆς, ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς γυναίκας, σέ ἐνδρῆο ἐμβρύων. Ἀπὸ τήν *ἐξωσωματικὴ γονιμοποίηση* περνᾶμε ἔτσι στήν *ἐξωσωματικὴ κυοφορία* (“ἐξωγένεση”). Ἡ γυναῖκα παύει νά εἶναι ὁ φορέας κυοφορίας καί ὁ ρόλος της περιορίζεται στήν προσφορά κυττάρων γιά τὸ ἐργαστήριο καί τήν τεχνητὴ μήτρα.

Πὰ νά γίνει πραγματικότητα ὁ στόχος αὐτὸς πρέπει νά ἐπιλυθοῦν σοβαρὰ τεχνικὰ προβλήματα. Δέν θὰ ἀσχοληθοῦμε με τὰ προβλήματα αὐτά. Θὰ ἀρκεσθοῦμε στήν ἐπισήμανση τῶν εἰδικῶν πού δηλώνουν ὅτι ἀπέχουμε πολὺ ἀπὸ τήν κατασκευή μιᾶς ὀλοκληρωμένης τεχνητῆς μήτρας, μέσα στήν ὁποία θὰ ἐξελισσεται φυσιολογικὰ ἀπὸ τήν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος ἡ κυοφορία τοῦ ἐμβρύου. Οἱ ἀπόψεις διίστανται ὡς πρὸς τις προβλέψεις γιά τὸν ἀναγκαῖο χρόνο. Κάποιοι πιστεύουν ὅτι αὐτὸ θὰ καταστῆ δυνατὸ σέ μία δεκαετία, ἐνῶ ἄλλοι θεωροῦν ὅτι

άπαιτοῦνται πηνήντα ἢ καὶ περισσότερα χρόνια. Ὅπως κι ἂν εἶναι, ἔχουν προσδιορισθεῖ μὲ σαφήνεια οἱ προδιαγραφές καὶ ἔχουν γίνει σημαντικά βήματα μετὰ τὴ δεκαετία τοῦ '50, ὅταν εἶχαν ξεκινήσει οἱ πρώτες πειραματικές δοκιμὲς στὰ ζῶα. Τὰ πειράματα συνεχίζονται καὶ σήμερα σὲ θηλαστικά (πλὴν τοῦ ἀνθρώπου). Ἄν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς τεχνητῆς μήτρας στὰ ζῶα ἀποδειχθεῖ ἐπιτυχής, τότε τίποτε -ὅπως λέγεται- δὲν θὰ ἐμποδίσει τὴν ἐφαρμογὴ της καὶ στὸ ἀνθρώπινο εἶδος. Γι' αὐτὸ καὶ ἔχουν ἀρχίσει ἤδη οἱ συζητήσεις σχετικὰ μὲ τὶς κοινωνικὲς καὶ ἀνθρωπολογικὲς ἐπιπτώσεις αὐτοῦ τοῦ ἐγχειρήματος.

Α. Οἱ λόγοι ποὺ δικαιολογοῦν τὸ ἐγχείρημα τῆς τεχνητῆς μήτρας εἶναι ἀφ' ἑνὸς θεραπευτικοὶ καὶ ἀφ' ἑτέρου βιολογικοί. Οἱ θεραπευτικοὶ λόγοι συνίστανται στὴν ἀντιμετώπιση παθολογικῶν καταστάσεων ποὺ συνεπάγονται ἀδυναμία κυφορίας στὸ γυναικεῖο σῶμα, ὅπως π.χ. ἡ ἀφαίρεση τῆς μήτρας. Βιολογικοὶ λόγοι εἶναι ἡ σωτηρία τῶν ἐμβρύων μετὰ τὴν ἀμβλωση, ἡ ἀξιοποίηση τῶν πλεοναζόντων ἐμβρύων κατὰ τὴν τεχνητὴ γονιμοποίηση (τὰ ὁποῖα περιμένουν τὴν τύχη τους στὴν κατάψυξη· ὑπολογίζονται σὲ πάνω ἀπὸ 1.000.000 παγκοσμίως) καὶ -ἴσως τὸ σημαντικότερο- ἡ βοήθεια τῆς τεχνητῆς μήτρας κατὰ τὴ διαδικασία τῆς ἀναπαραγωγικῆς κλωνοποίησης. Στὴν τελευταία περίπτωση: Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ θὰ κατασκευασθεῖ ἕνα ἀνθρώπινο ἔμβρυο μὲ κλωνοποίηση, θὰ τοποθετηθεῖ σὲ μία τεχνητὴ μήτρα γιὰ νὰ ἀναπτυχθεῖ. Αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ ἀναπαραγωγικὴ κλωνοποίηση. Ἄν ὁ κλῶνος δὲν τοποθετηθεῖ σὲ μήτρα γιὰ νὰ ἀναπτυχθεῖ, ἀλλὰ παραμένει στὸ ἐργαστήριο γιὰ νὰ προσφέρει τὰ βλαστοκύτταρά του γιὰ καλλιέργεια καὶ παραγωγή ἄλλων κυττάρων κατάλληλων γιὰ θεραπευτικούς σκοπούς, θὰ πρόκειται γιὰ θεραπευτικὴ κλωνοποίηση.

Εἰκάζεται ὅτι ἡ ἐξωσωματικὴ κύηση, ἂν καὶ ὅταν καταστεῖ ἐφικτή, θὰ ἀποτελέσει τὸν κανόνα ὅσον ἀφορᾷ τὴν τεκνοποίηση, χάρις καὶ στὰ λοιπὰ πλεονεκτήματα ποὺ θὰ παρέχει καὶ μάλιστα σὲ ἀναφορὰ τόσο πρὸς τὸ κυοφορούμενο ὅσο καὶ πρὸς τὴν μητέρα. Ποιὰ εἶναι τὰ πλεονεκτήματα αὐτά;

1. Πλεονεκτήματα πρῶτα ὡς πρὸς τὸ κυοφορούμενο: Οἱ τεχνητὲς συσκευές, μὲ ὅλοκληρωθῶν πιθανότητα θὰ ἀντικαταστήσουν λόγῳ τῶν πλεονεκτημάτων τους τὶς θερμοκοιτίδες ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἐπὶ τοῦ παρόντος, μέσα στίς ὁποῖες διατηροῦνται στὴ ζωὴ τὰ πρόωρα νεογνά. Πράγματι, εἶναι εὐνόητο ὅτι μὲ τὴ χρήση αὐτῶν τῶν ἐπιπλαστικῶν συσκευῶν, τὰ νεογνά θὰ παρουσιάζουν λιγότερες ἀναπνευστικὲς διαταραχὲς καὶ προβλήματα ἀνοξίας, ποὺ συχνὰ εὐθύνονται γιὰ βαρύτερες ἐγκεφαλικὲς βλάβες. Ἐπιπλέον, πολλὲς ἀπὸ τὶς αὐτόματες, ἀνεπιθύμητες ἀποβολὲς θὰ μποροῦν νὰ ἀποφευχθοῦν: θὰ σώζονται τὰ ἔμβρυα λίγων ἐβδομάδων ποὺ θὰ κινδυνεύουν νὰ ἀποβληθοῦν, δεδομένου ὅτι

θά αφαιρούνται από την μήτρα της μητέρας τους και θα μεταφέρονται κατευθείαν στην έπωαστική συσκευή της τεχνητής μητέρας. Έκτος αυτού θα αποτρέπονται και οι έπιπτώσεις κάποιων έσκεμμένων αποβολών, γιατί τὰ έμβρυα θα μεταφέρονται στην τεχνητή μήτρα και με αυτόν τον τρόπο θα γλυτώνουν τον θάνατο. Τοῦτο σημαίνει ότι ή μητέρα, αν δέν θέλει να κρατήσει τὸ παιδί, δέν θα εἶναι υποχρεωμένη να τὸ κυφορήσει, αλλά και δέν θα χρειάζεται να τὸ σκοτώσει. Θα μπορεί να τὸ παραδώσει για κυφορία σὲ κάποιο από τὰ “Κέντρα Έξωσωματικής Κυφορίας” πὸν θα ίδρυθοῦν και από εκεί και ὕστερα θα μπορεί να πράξει ὅ,τι ή συνειδησή της και ὁ νόμος ὑπαγορεύουν. Η προοπτική αὐτή θα ἀρέσει σὲ ὅλους ἐκείνους πὸν ἀντιτίθενται στίς ἀμβλώσεις, και κατὰ κύριο λόγο στὰ κινήματα “ὑπὲρ τῆς ζωῆς” (pro-life) πὸν ἀνθοῦν στίς ΗΠΑ και ἄλλοῦ.

2. Πλεονεκτήματα, τώρα, ὡς πρὸς τίς γυναῖκες: α) Ἡ τεχνητή συσκευή, δεδομένου ὅτι θα ἀναπληρώνει μία κατεστραμμένη ἢ ἀνύπαρκτη μήτρα, θα βοηθήσει τίς γυναῖκες να τεκνοποιήσουν, χωρὶς να εἶναι ἀναγκασμένες να προσφύγουν σὲ παρὲνθετες μητέρες και να ὑποστοῦν τίς ἐνδεχόμενες τραγικὲς συναισθηματικὲς και νομικὲς συνέπειες. Φυσικά θα ἱκανοποιήσει και τὸ ἐνδιαφέρον τῶν γυναικῶν ἐκείνων πὸν ἐπιθυμοῦν να τεκνοποιήσουν, αλλά θέλουν να ἀποφύγουν τοὺς περιορισμοὺς τῆς ἐγκυμοσύνης και τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ. β) Ἡ χρήση τῆς τεχνητής μητέρας, αν θεωρηθεῖ ὅτι ἀποτελεῖ μέθοδο ἱατρικὰ ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς (πρᾶγμα πάντως ἀμφίβολο, λόγω τῆς εἰδοποιοῦ διαφορᾶς ἀπὸ τίς ἤδη ἀναγνωρισμένες μεθόδους ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς), θα μπορεί να ἀναγνωρισθεῖ ὡς “ἀτομικὸ δικαίωμα” τῶν γυναικῶν· δηλαδή οἱ γυναῖκες θα μποροῦν να ἐπιλέγουν ἐλεύθερα τὸν τρόπο τεκνοποιήσεως πὸν ἐπιθυμοῦν, εἴτε ἐπιστρατεύοντας τὸ σῶμα τους γι’ αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἐπὶ ἐννέα μῆνες εἴτε χρησιμοποιώντας τὴν τεχνητή μήτρα. Ἐν μάλιστα τὸ δικαίωμα σὴν χρήση τῆς τεχνητής μητέρας θεωρηθεῖ ὅτι ἀνήκει σὴν ἴδια κατηγορία με τὸ δικαίωμα σὴν ὑγεία, θα μπορεί και να καλύπτεται ἀπὸ ἱατρικὴ ἀσφάλιση (ὅπως τὸ δικαίωμα για ἄσκηση ἱατρικὰ ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς). γ) Ἡ χρήση τῆς τεχνητής μητέρας θα συμβάλλει ἔως ἓναν βαθμὸ σὴν κοινωνικὴ ἀπελευθέρωση τῶν γυναικῶν, καθιστώντας τες ἰσότιμες με τοὺς ἄνδρες σὲ ἀναφορὰ με τοὺς φυσιολογικοὺς και σύμφυτους με τὴν ἀναπαραγωγὴ περιορισμοὺς.

Β. Ἐρχόμαστε, τώρα, στὰ μειονεκτήματα τῆς ἐξωγένεσης ὡς πρὸς τὸ παιδί και ὡς πρὸς τὴν “μητέρα”.

1. Πρῶτα ὡς πρὸς τὸ παιδί: Καθ’ ὅλη τὴν διάρκεια τῆς ἐμβρυϊκῆς και νηπιακῆς του ζωῆς τὸ παιδί εἶναι ἀπόλυτα συνδεδεμένο και ἐξαρτημένο ἀπὸ τὴν

μητέρα του. Οί επιδράσεις στην ψυχοσωματική και νευρολογική του εξέλιξη άρχίζουν ήδη από την στιγμή της συλλήψεως. Το έμβρυο επηρεάζεται μέσα από το αίμα της μητέρας του, και γι' αυτό ή μητέρα πρέπει να φροντίζει για την καλή της υγεία: να μην καπνίζει, να μην παίρνει ναρκωτικά, αλκοόλ, φάρμακα, και βέβαια να μην είναι καταθλιπτική και άγχώδης, γιατί οί ψυχικές διαταραχές της μητέρας επηρεάζουν την λειτουργία της καρδιάς και τόν προώμο έγκέφαλο του εμβρύου. "Ήδη μέσα στην μήτρα τó έμβρυο βιώνει ένα φοβερό άγχος. Άγωνίζεται να επιβιώσει. Και με αυτόν τόν άγώνα και τήν αγωνία είναι συνυφασμένος ό φόβος τού θανάτου. "Έχει και από τήν έλληνική τηλεόραση προβληθεί ένα συγκλονιστικό φίλμ πού γύρισε μία ιταλίδα γιατρός. "Έχοντας βάλει κάμερα μέσα στην μήτρα κατά τήν διάρκεια μίας έκτρωσης, βλέπουμε τόν τρόπο τού εμβρύου καθώς πλησιάζει ή άρπάγη τού γιατρού για να τó σκοτώσει. Κάνει πίσω, προσπαθεί να αποφύγει, όπως κάνουμε όταν απειλείται ή ζωή μας.

Τό ίδιο φοβερό άγχος βιώνει τó παιδι και όταν βγει στον κόσμο. Τό βρέφος είναι τόσο ανασφαλές, έχει τόσο μεγάλο φόβο τού θανάτου, πού κολλάει σε ένα πρόσωπο, ώσπου δημιουργήσει έναν δεσμό μαζί του. Τό πρόσωπο αυτό είναι ή μητέρα του, πού στην άρχή νομίζει -όπως λένε οί παιδοψυχίατροι- ότι είναι κομμάτι τού έαυτού του. Τό βρέφος προσπαθεί να βρει τά όρια του, πού άρχίζει τó ίδιο και πού τελειώνει· ποιός είναι ό κόσμος ό μικρός και ποιός ό μέγας. Χωρίς τó βρέφος να τó καταλαβαίνει, ή μητέρα τó βοηθάει να αντιληφθεί πού άρχίζει και πού τελειώνει. Αυτή όρίζει τά όρια, και τά όρια τά όρίζει με τά χάδια. Τό πρώτο καθήκον της μητέρας είναι να παίρνει τó παιδι άγκαλιά και να τó χαϊδεύει. Και ή πρώτη κίνηση τού βρέφους είναι να πιάνει τή μητέρα του· και ή δεύτερη είναι να βρει τήν θηλή, για να φάει και να επιβιώσει. Τό βρέφος πρέπει να βλέπει τή μάνα του και να αισθάνεται τήν άγκαλιά της, ώστε να δημιουργηθεί αυτή ή αίσθηση της πρωτογενούς ασφάλειας. Θέλει τó ίδιο πρόσωπο να τó κρατά στην άγκαλιά του, να άκούει τήν ίδια φωνή, τó ίδιο τραγοῦδι. Τό βρέφος έχει ανάγκη από μία μόνο μητέρα, γιατί μόνο ή μία τού παρέχει ασφάλεια. Δέν χρειάζεται δύο μητέρες, έστω, βιολογικές (όπως στην έτερόλογη γονιμοποίηση, όταν ή γονιμοποίηση γίνεται με ώάρια τρίτης δότριας· ή με έγκυση κυτταροπλάσματος από τó ώάριο της μίας στο ώάριο της άλλης, ώστε αυτό να ένδυναμωθεί, για να μπορέσει να γονιμοποιηθεί) ούτε χρειάζεται δύο ή περισσότερες "μητέρες" κοινωνικές (π.χ. έναλλασσόμενες τροφούς - παραμάνες), γιατί με πολλές "μητέρες" τó βρέφος νοιώθει ανασφάλεια, έλλειψη αυτοεκτιμήσεως, δυσκολία να καταλάβει τόν έαυτό του και τόν κόσμο γύρω

του, νοιώθει ένα άγχος άφανισμοῦ, πού θά εἶναι ἡ βάση ψυχιατρικῶν συμπτωμάτων πού θά ἐκδηλωθοῦν ἀργότερα. Καί βέβαια τὸ βρέφος χρειάζεται γενικῶς μητέρα. Πάρα πολλοὶ ἄνθρωποι στερημένοι ἀπὸ τὴν μάνα τους, ὁ Δὼν Ζουάν, ὁ Καζανόβας, ἀνέπτυξαν ἐπιθετικότητα μὲ τὶς γυναῖκες. Γι' αὐτὸ καὶ εἶχαν ὀκτακόσιες γυναῖκες, τὴ μία πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὲ μία ἀπέλιδα προσπάθεια νὰ βροῦν τὴν σωστὴ γυναῖκα, πού εἶναι ἡ μάνα τους.

Προσπαθοῦμε τώρα νὰ φαντασθοῦμε ἕναν κόσμον στὸν ὁποῖο τὰ παιδιά δὲν θά γεννιοῦνται ἀπὸ γυναῖκες, ἀλλὰ ἀπὸ μηχανές. Μπορεῖ ἕνας τέτοιος κόσμος νὰ εἶναι πραγματικός; Ὁ *Huxley* στὸ βιβλίο τοῦ “Θαυμαστός καινούργιος κόσμος” (1932) πού ἀναφέραμε, ὁραματίσθηκε μία τέτοια κοινωνία, ἀλλὰ σὰν εὐθυμὴ σάτιρα, πού οἱ φαρσοειδεῖς προβλέψεις τῆς θά χρησίμευαν γιὰ νὰ ξεφουσκώσουν τὴν πίστη στὴν τεχνικὴ πρόοδο πού εἶχε συνδεθεῖ μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς αὐτοκινητοβιομηχανίας Φόρντ, ἡ ὁποία εἶχε κοιθεῖ τότε ἀξιέπαινη, ἐπειδὴ ὁ κοινὸς ἐργάτης ἀμειβόταν σὲ αὐτὴ μὲ 5 δολλάρια τὴν ἡμέρα. Ὅμως οἱ τεχνολογικοὶ μετασχηματισμοὶ τῶν χρόνων πού ἀκολούθησαν ἦταν τόσο ἀλματώδεις καὶ ἐντυπωσιακοί, ὥστε σύντομα τὸ βιβλίο ἔπαψε νὰ διαβάζεται σὰν σάτιρα: ἡ φαινομενικὰ χονδροειδὴς καρικατούρα τοῦ *Huxley* τείνει νὰ γίνῃ πραγματικότητα. Πρόκειται γιὰ ἕνα ἐφιαλικὸ βιβλίο, πού παρουσιάζει τὸν κόσμον τοῦ μέλλοντος, στὸν ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι ζοῦν σὲ ἕνα τεχνικὸ περιβάλλον, ὅπου τὰ πάντα ρυθμίζονται καὶ ἐλέγχονται μὲ μηχανικὸ καὶ βιολογικὸ τρόπο ἀπὸ τὸ Σύστημα. Ὁ ἔλεγχος δὲν γίνεται μόνο πάνω στὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ πάνω στὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον: ὄχι μόνο μὲ τὴν γενετικὴ ἀναδιάπλαση τοῦ σώματός του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν βιοχημικὴ διαμόρφωση ὅλου τοῦ ὄργανισμοῦ του -καὶ τοῦ μυαλοῦ του- ἤδη ἀπὸ τὴν γέννησή του. Οἱ γυναῖκες δὲν γεννοῦν οἱ ἴδιες (αὐτὸ εἶναι βάρβαρο καὶ ἀποτρόπαιον), ἀλλὰ τὰ παιδιά ἐπωάζονται σὲ μηχανεὶς ὅπου προγραμματίζονται νὰ βγοῦν ἀγόρια ἢ κορίτσια, μὲ ὑψηλὴ ἢ χαμηλὴ νοημοσύνη, φυσιολογικὰ ἢ γενετικὰ τροποποιημένα, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τοῦ Συστήματος. Ἡ ὄργανικὴ κληρονομία τοῦ ἀνθρώπου καταστρέφεται ἐσκεμμένα. Καὶ ἡ καταστροφή ἀρχίζει στὸ Κεντρικὸ Ἐπωαστήριο καὶ τὸ Κέντρο Διαμορφώσεως Ἀνακλαστικῆς Συμπεριφορᾶς μὲ ἐξωμήτριο κύηση, μὲ ἕναν συνδυασμὸ ἐνέσεων καὶ σόκ, πρὶν ἀκόμη τὸ ἔμβρυον βγεῖ ἀπὸ τὰ δοχεῖα ἐπωάσεως. Ἡδὴ μὲ τὴν πρώτη γενετικὴ παρέμβαση μποροῦν νὰ ξεριζωθοῦν πολλὰ ἀνεπιθύμητα χαρακτηριστικὰ ἀσυμβίβαστα μὲ τὸ Σύστημα. Οἱ γυναῖκες ἔχουν πάψει νὰ εἶναι μητέρες καὶ οἱ ἄνδρες νὰ εἶναι πατέρες. Τὸ παιδί γεννιέται χωρὶς μητέρα καὶ χωρὶς πατέρα· χωρὶς Οἰκογένεια. Τὰ παιδιά τὰ ἀναλαμβάνει τὸ Κρατικὸ Κέντρο Προγραμματισμοῦ. Ἐδῶ κανεὶς δὲν ξέρει

τί θὰ πεί πατέρας καὶ τί μητέρα. Οἱ ἔννοιες αὐτὲς εἶναι ἐκχυδιασμένες ιδιότητες τῶν πρωτόγονων ἀνθρώπων κοινωνιῶν πού μόνις εἶχαν ἀρχίσει νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴν κατάσταση τοῦ ζώου, καὶ ἡ σύλληψη εἶναι ἔργο προγονικῶν φαντασμάτων. Ἡ λέξις “μητέρα”, λέει ὁ *Huxley*, “δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀστεῖο· εἶναι αἰσχροτότητα”. Ἄλλωστε καὶ αὐτὴ (ἡ “μητέρα”) δὲν εἶναι παρὰ “προπαρασκευασμένη σὲ μπουκάλι καὶ προγραμματισμένη ὅπως ὁ καθέννας”. Τώρα “ὄλοι ἀνήκουν σὲ ὄλους”.

Ἀλλὰ ἡ ἐξωγένεση ἀποτελεῖ τὴν πρώτη καὶ καθοριστικὴ γενετικὴ παρέμβαση γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς νέας εὐγονικῆς κοινωνίας, ὅχι ὅμως τὴν μόνη. Οἱ παρεμβάσεις συνεχίζονται καὶ στίς ἐπόμενες φάσεις τῆς νηπιακῆς καὶ παιδικῆς ἡλικίας, τῆς ἐφηβείας καὶ τῆς ἐνήλικης ζωῆς, μὲ ἀκόμη δραστηκότερα μέσα: Πρῶτα ἡ αὐτόματη (νεο-παβλοφικῆς μορφῆς) διαμόρφωση ἐξαρτημένης συμπεριφορᾶς στὰ “ἐμφιαλωμένα νήπια” (τὰ βρέφη), κατόπιν ἡ ἐνστάλαξη γνώσεων καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἠθικῆς κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ὕπνου (“Ὑπνοπαιδεία”), ὕστερα ἡ ἠλεκτρονικὴ καταγραφή τῶν ὀνείρων γιὰ ἀνάλυση μὲ κομπιούτερ καὶ ἡ διόρθωση τοῦ ψυχισμοῦ τους. Στούς ἐνήλικες ἡ πειθήνια συμμόρφωση καὶ ὑποταγὴ στὸ Σύστημα ἐξασφαλίζεται μὲ τὴν διανομὴ δισκίων “σῶμα”, ἐνὸς θαυμαστοῦ ναρκωτικοῦ, πού ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ θεραπεύει κάθε δυσαρέσκεια, πικρία ἢ μνησικακία, καὶ νὰ κάνει τοὺς ἀνθρώπους -ἐξ αἰτίας τῶν “ἐξαρτημένων ἀνακλαστικῶν”- ὑποχρεωτικὰ εὐτυχεῖς, δηλαδὴ ἀπόλυτα ἀναίσθητους, ἀπρόσωπους καὶ ἀνεγκέφαλους· εὐτυχία -λέει ὁ *Huxley*- εἶναι τὸ νὰ “μὴν σκέφτεσαι”. Γι’ αὐτὸ καὶ ἡ ἀνάγνωση βιβλίων ἀπαγορεύεται· ἡ Βίβλος καὶ ὁ Σαίξπηρ εἶναι ὑπὸ διωγμόν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀνίκανος νὰ μείνει μόνος μὲ τὸν ἑαυτό του ἢ νὰ ἀναζητήσει αὐτόβουλα μία προσωπικὴ ἀπόλαυση. “Ὅλες τίς ἀπολαύσεις τίς χαίρονται οἱ ἄνθρωποι παθητικά. Οἱ δυνητικὲς “μητέρες” (μητέρες σὲ εἰσαγωγικά), στερημένες ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τοῦ θηλασμοῦ, χρειάζονται ἕνα χάπι ὀρμόνης γιὰ νὰ νοιώσουν αὐτὴ τὴν ἐμπειρία. Οἱ ἄνθρωποι πεθαίνουν χωρὶς οὔτε μία στιγμή νὰ ἔχουν συνειδητοποιήσει πῶς ἦταν κάποτε ζωντανοί. Φυσικά, ὁ ἔρωτας ὀφείλει νὰ ἐξαφανισθεῖ σὲ μία κοινωνία πού θεωρεῖ τὰ ἔντονα πάθη κίνδυνο γιὰ τὴν σταθερότητα τοῦ συστήματος· ἀντικαθίσταται ἀπὸ ἐλευθερογαμικὲς συνευρέσεις, πού γίνονται γιὰ λόγους ὑγείας ἢ διασκέδασης καὶ ὄχι ἀπὸ πάθος. Ἡ ἐλευθερογαμία γίνεται καθήκον· ἀντὶ γιὰ τὸ χάπι διαρκείας (κάτι σάν “βιάγκρα”) πού ἀκόμη δὲν ἐφευρέθηκε, ὅλες οἱ κοπέλες κυκλοφοροῦν μὲ μία ἐμφανῆ ζώνη μὲ ἀντισυλληπτικά, ἔτοιμες γιὰ ἀκαριαία συνουσία.

Τόσο ὑπερβολικὰ φάνηκαν στὸ *Huxley* τὰ ὅσα φαντάσθηκε, ὥστε τοποθέτησε τὸν “Θαυμαστὸ καινούργιο κόσμο” του στὸν 7ον αἰ. “μετὰ Φόρντ”, δηλαδὴ

περίπου τὸ 8.900 μ.Χ. Ὅμως τοῦ φάνηκε ὅτι ὁ χρόνος αὐτὸς ἦταν πολὺ μακρινός. Καὶ δεκατέσσερα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη ἔκδοση τοῦ βιβλίου του, τὸ 1946, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ἔγραψε ἕνα νέο Πρόλογο. Στὸν Πρόλογο αὐτὸ ὁ συγγραφέας παρατηροῦσε ὅτι “ἡ Οὐτοπία εἶναι πολὺ πιὸ κοντινὴ σ’ ἐμᾶς ἀπ’ ὅ,τι κάποιος θὰ μπορούσε νὰ τὴν εἶχε φανταστεῖ, μόλις πρὶν δεκαπέντε χρόνια. Τότε, αὐτὴ τὴν ὑπόθεση τὴν εἶχαν ἐκτοξεύσει ἑξακόσια χρόνια στὸ μέλλον. Σήμερα φαίνεται ἐντελῶς πιθανὸ ὅτι αὐτὸς ὁ τρῶμος μπορεῖ νὰ μᾶς χτυπήσει σ’ ἕναν αἰῶνα”. Ἀπὸ τὸ 1946 πέρασαν μόλις 50 περίπου χρόνια καὶ ἡ νέα προφητεία τοῦ *Huxley* φαίνεται ν’ ἀρχίζει νὰ πραγματοποιεῖται. Στὴν ἐφημερίδα *Washington Post* τῆς 7.1.2011 δημοσιεύθηκε ἡ ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργείου Ἑξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ νὰ ἀντικαταστήσει τοὺς ὄρους Πατέρας καὶ Μητέρα, στὴ φόρμα-αἴτηση διαβατηρίου γιὰ ἀνήλικα παιδιά, μὲ τοὺς οὐδέτερους ὄρους, Γονέας 1 καὶ Γονέας 2, σὲ ἀναγνώριση καὶ ἀποδοχὴ τοῦ νέου τύπου οἰκογένειας πὸν ἐπέρχεται. Ὅμως, λόγω ἰσχυρῶν διαμαρτυριῶν, ἐπῆλθε συμβιβασμὸς καὶ ἀπὸ 1.2.2011 ἡ αἴτηση ἀναγράφει Μητέρα-Γονέας 1 καὶ Πατέρα-Γονέας 2. Φαίνεται ὅτι ὁ χρόνος τῆς ἱστορίας κυλάει ταχύτερα καὶ ἀπὸ τὸν χρόνο τῆς οὐτοπίας.

2. Μὲ τὰ μειονεκτήματα ὡς πρὸς τὸ παιδί συνδέονται τώρα καὶ τὰ μειονεκτήματα ὡς πρὸς τὴν “μητέρα”. Καὶ αὐτὰ ἐκδηλώνονται μέσα στὸν ἴδιο δυσοίωνα κόσμο τοῦ *Huxley*. Οἱ γυναῖκες, ἀφοῦ δὲν θὰ γεννοῦν οἱ ἴδιες, θὰ στεροῦνται τὴν ἐμπειρία τῆς μητρότητας. Ἡ μητρότητα σὲ συνθήκες ἐξωγένεσης θὰ συνιστᾶ μία κατάσταση ὅμοια μὲ ἐκείνη τῆς πατρότητας. Ὅπως ἡ πατρότητα, ἔτσι καὶ ἡ μητρότητα δὲν θὰ εἶναι ἄμεσα δεδομένη ὡς κατάσταση. Τοῦτο σημαίνει ὅτι καὶ ἡ διαφορὰ τῶν δύο φύλων, ὅσον ἀφορᾶ στὴν ἀναπαραγωγὴ καὶ τὴν τεκνοποίηση, θὰ πάψει νὰ ἀποτελεῖ μία δεδομένη κατάσταση τῆς φύσεως.

Γ. Τὸ πρόβλημα μεταφέρεται ἔτσι σὲ πρωταρχικότερο ἐπίπεδο: τὴ σχέση τῶν δύο φύλων. Πῶς, πράγματι, θὰ ἐμφανίζεται ἡ σχέση τῶν δύο φύλων ὑπὸ τὰ νέα αὐτὰ βιολογικὰ δεδομένα; Ἄν πάψει ἡ γυναῖκα νὰ εἶναι μητέρα, ὅπως καὶ ὁ ἄνδρας νὰ εἶναι πατέρας, πῶς θὰ διαμορφωθεῖ ἡ σχέση μεταξὺ ἄνδρα καὶ γυναίκας; Τὸ πρόβλημα αὐτὸ εἶναι βιολογικὸ καὶ ὄχι -ὅπως παλαιότερα - κοινωνικό (διεκδικητικὸ). Ἡ προαιώνια διαπάλη ἀνάμεσα στὰ δύο φύλα γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας (Μητριαρχία-Πατριαρχία) ἔχει σήμερα ὑπερκερασθεῖ. Ὅπως ἔχει ὑπερκερασθεῖ καὶ ἡ σύγχρονη φεμινιστικὴ ἰδεολογία ὅτι οἱ διαφορὲς ἀνάμεσα στὰ δύο φύλα δὲν εἶναι δεδομένες ἀπὸ τὴν φύση ἀλλὰ κατασκευασμένες ἀπὸ τὴν κοινωνία, σύμφωνα μὲ τὴν θεμελιακὴ παραδοχὴ τῆς

Simone de Beauvoir ότι “δὲν γεννιόμαστε γυναῖκες, ἀλλὰ γινόμαστε”. Ἄν ἡ μαχητική Simone de Beauvoir εἶχε εἰσέλθει στὰ ἐργαστήρια βιοτεχνολογίας τοῦ *Huxley*, θὰ εἶχε διαπιστώσει ὅτι τὰ πράγματα ἔχουν ἀλλάξει. Ἐκεῖ συντελεῖται ἕνας ριζικότερος μετασχηματισμός: ὄχι κοινωνικός ἀλλὰ βιολογικός. Οἱ γενετιστές καὶ ἡ νέα φυλὴ τῶν “τεχνολόγων ἀναπαραγωγῆς” ὑπόσχονται πλέον τὰ πάντα. Ὅχι μόνο γέννηση παιδιοῦ χωρὶς γυναῖκα, μέσω τεχνητῆς μήτρας. Ἀλλὰ καὶ γέννηση παιδιοῦ, χωρὶς ἄνδρα μὲ τὴν μορφὴ παρθενογέννησης (μὲ λήψη σπέρματος ἀπὸ τὶς σπερμίδες)· ὁπότε οἱ ἄνδρες (ἂν ὑπάρχουν μόνο γιὰ νὰ διαιωνίζονται τὸ ἀνθρώπινο εἶδος) θὰ εἶναι περιττοὶ (θὰ ὑπάρχει ἀρκετὸ DNA στὶς τράπεζες σπέρματος πὺν θὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἀναπαραγωγὴ ἐπὶ ἑκατοντάδες χρόνια). Ἀλλὰ ὑπόσχονται καὶ κάτι ἄλλο: Κνοφορία παιδιοῦ ἀπὸ ἄνδρα (θεωρητικῶς -ὅπως λέγεται- εἶναι δυνατόν ἀπὸ ἀρσενικά κύτταρα νὰ κατασκευασθοῦν ὠάρια καὶ σπερματοζωάρια), ὁπότε ἔτσι οἱ γυναῖκες θὰ εἶναι περιττές. Τὸ 1900 ὁ Hugo de Vries, μελετώντας τὶς ἀλλαγές τοῦ χρωματισμοῦ ἐνὸς πειραματικοῦ φυτοῦ (*Oenothera*) εἰσήγαγε τὴ ἔννοια τῆς μετάλλαξης, δηλαδὴ μιᾶς ἀπτόμης μεταβολῆς τοῦ γενετικοῦ ὕλικου. Ἐναν αἰῶνα μετὰ, στὶς μέρες μας, οἱ βιολόγοι μιλοῦν γιὰ μετάλλαξη τοῦ ἀνθρώπινου γενετικοῦ ὕλικου, γιὰ μετάλλαξη τοῦ ἀρσενικοῦ σὲ θηλυκὸ καὶ τοῦ θηλυκοῦ σὲ ἀρσενικό, γιὰ μετατροπὴ ἀνδρικών κυττάρων σὲ ὠάρια καὶ γυναικείων κυττάρων σὲ σπέρμα, δηλ. γιὰ μετάλλαξη τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Κάποιοι στοχαστὲς ψυχραῖμοι -μεταφυσικοί (ὅπως ὁ *Hans Jonas*) ἢ θετικιστὲς (ὅπως ὁ *Habermas*)- κρατοῦν τὴν ἀναπνοή τους.

Ὅταν φθάνει κανεὶς στὰ ὄρια τοῦ λογικοῦ, ὁμιλεῖ μὲ μύθους. Ὑπῆρξε ἐποχὴ -λέει μὲ τρόπο κωμικὸ ὁ Ἀριστοφάνης στό “Συμπόσιον” τοῦ Πλάτωνος- ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἦταν ἀνδρόγυνος. Ἀλλὰ ὁ Ζεὺς σκέφθηκε διαφορετικὰ καὶ ἀποφάσισε νὰ χωρίσει μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἀπόλλωνα τὸ παράδοξο αὐτὸ καὶ διφυεῖς ὄν σὲ δύο, καὶ ἔτσι χωρίστηκαν οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὶς γυναῖκες. Ἐτσι γεννιέται ὁ ἔρωτας, πὺν εἶναι ὁρμέμφυτος στὸν ἄνθρωπο, “ὁ τῆς ἀρχαίας φύσεως συναγωγεὺς, ὁ ἐπιχειρῶν ποιῆσαι ἕν ἐκ δυοῖν καὶ ἰάσασθαι τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων” (Συμπόσιον, 189 e-191 d). Ὁ ἔρωτας εἶναι ἡ ἔλξη πὺν ὠθεῖ τὴν ἀνθρώπινη φύση πρὸς τὸ κέντρο της. Ὅποιος ἐπιχειρεῖ μὲ ὁποιαδήποτε μέσα (κοινωνικά καὶ κυρίως βιολογικά) νὰ μεταβάλλει τὴν ἀνθρώπινη φύση, λακτίζει πρὸς τὸ κέντρο της. Ἡ ἀνθρώπινη φύση ἔχει σταθερὰ χαρακτηριστικά, πὺν προσιδιάζουν μόνο στὴν ἴδια. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ διάκριση ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ. Δὲν ὑπάρχει συναρπαστικότερο θέαμα ἀπὸ τὴν κοσμικὴ διαμάχη ἀνάμεσα στὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα. Αὐτὴ ἡ κοσμικὴ διαπάλη διαμόρφωσε τὴν ψυ-

χική και πνευματική μοίρα του ιστορικού ανθρώπου. Πρόκειται για την αντίθεση ανάμεσα στο έλλογο και το άλογο, ανάμεσα στον Απόλλωνα και τον Διόνυσο, στο μέτρο και στο άμετρο, στον ἄρτιο και τον περιττό αριθμό, στο πέρας και στο ἄπειρο. Αὐτὴ τὴν κατάσταση μπορεῖ ἡ Βιολογία νὰ τὴν ἀναιρέσει; Μποροῦν οἱ νέες μέθοδοι ἀναπαραγωγῆς, πὺν συνδέονται μὲ τὶς τεχνολογίες τοῦ γονιδίου, νὰ ἀνασυστήσουν τὸν μῦθο τοῦ Ἀνδρογύνου; Νὰ τροποποιήσουν τὰ γενετικά χαρακτηριστικά τοῦ ἀνθρωπίνου εἶδους, καταργώντας τὰ ὅρια ἀνάμεσα στὰ γένη; Οἱ βιολόγοι ἤδη ἐργάζονται γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς νέας μετα-ανθρώπινης κοινωνίας, καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ἐμποδίσει. Ποῦ πᾶμε; Μήπως πρὸς ἀναδημιουργία τοῦ ἔμφρονος ἀνθρώπου; Γιὰ ποιὸ σκοπὸ καὶ μὲ ποιά κίνητρα; Σὲ ὅριακὲς ἀνθρώπινες ἐπιδιώξεις ἢ Οὐτοπία συμπλέκεται μὲ τὴν Ἀντι-ουτοπία, τὸ εὐκαῖο μὲ τὸ ἀπευκαῖο, τὸ ἱερὸ μὲ τὸ βέβηλο, τὸ θαῦμα μὲ τὸ ἀντι-θαῦμα, τὸ ὄνειρο μὲ τὸ ἐφιάλη. Ὁ *Huxley* δὲν ἦταν ὁ πρῶτος. Μακρινὸς πρόγονός του ὑπῆρξε ὁ Ἡσίοδος. Αὐτὸς προέβλεψε γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος μία ἄφευκτη καταστροφή, πὺν θὰ ἐπέλθει, ὅταν ἡ παρακμὴ προχωρήσει τόσο, ὥστε “τὰ παιδιὰ θὰ γεννῶνται μὲ ἄσπρες τρίχες στοὺς κροτάφους τους” (“Ἔργα καὶ Ἡμέραι”, 181). Ἡ βιολογικὴ αὐτὴ παρακμὴ θὰ συνοδευθεῖ καὶ μὲ διάλυση ὄλων τῶν ἠθικῶν δεσμῶν. Καὶ τότε -λέγει ὁ *Ἡσίοδος*- ἢ Αἰδῶς καὶ ἡ Νέμεσις, ἀφοῦ καλύψουν τὸ σῶμα τους μὲ λευκοὺς πέπλους, θὰ ἐγκαταλείψουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ καταφύγουν στὸν Ὀλυμπο (“Ἔργα καὶ Ἡμέραι”, 200).

III. Ἐν κατακλείδι, ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ μία ἀναγκαία διευκρίνιση: Ἴσως σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι τὰ ὅσα εἶπαμε δὲν εἶναι παρὰ «ἐπιστημονικὴ φαντασία», νομικῶς καὶ ἠθικῶς ἀδιάφορη γιὰ τὴν σημερινὴ νομικὴ καὶ ἠθικὴ πραγματικότητα. Σὲ ἀπάντηση θὰ ἀναφέρουμε τὶς φράσεις τοῦ *Berdiaeff*, πὺν παραθέτει ὁ ἴδιος ὁ *Huxley* (ὡς motto) στὸ βιβλίο του: «Οἱ οὐτοπίες παρουσιάζονται πραγματοποιήσιμες πολὺ περισσότερο ἀπ’ ὅ,τι πιστευόταν κάποτε. Καὶ βρισκόμαστε τώρα μπροστὰ σ’ ἓνα διαφορετικὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα: Πῶς θὰ ἀποφύγουμε τὴν ὀριστικὴν πραγματοποίησή τους; Οἱ οὐτοπίες εἶναι πραγματοποιήσιμες. Ἡ ζωὴ βαδίζει πρὸς τὶς οὐτοπίες. Καὶ ἴσως ἀρχίζει ἓνας καινούριος αἰῶνας, ἓνας αἰῶνας πὺν στὴν διάρκειά του οἱ διανοούμενοι καὶ ἡ πολιτισμένη τάξη θὰ ἀναθεωρήσουν τὰ μέσα πὺν θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν ν’ ἀποφεύγουν τὶς οὐτοπίες καὶ νὰ ἐπιστρέψουν σὲ μία κοινωνία ὄχι οὐτοπικὴ, λιγότερο τέλεια καὶ περισσότερο ἐλεύθερη». Ἡ «ἐπιστημονικὴ» Οὐτοπία (Ἀντι-Ουτοπία) τοῦ *Huxley* ἰσχύει, λοιπόν, ὡς προειδοποίηση: Ὡς προφητικὴ προειδοποίηση γιὰ τοὺς κινδύνους πὺν συνεπάγεται γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη φύση μία ἠθικὴ πὺν στηρίζεται

στό άξίωμα πώς «ό,τι είναι τεχνολογικά έφικτό, είναι και ήθικά έπιτρεπτό». Πρόκειται για την καλούμενη «βιολογική (έξελικτική) Ήθική», πού άγνοεί τά όντολογικά δεδομένα και γι' αυτό όδηγεί σε τραγικά ύπαρξιακά άδιέξοδα. Στην «Ήθική» αυτή βασίζεται και τó δίκαιο τής ιατρικώς ύποβοηθούμενης άναπαραγωγής, όπως ισχύει σήμερα σε πολλές χώρες (και στην δική μας) και όπως ίσως διαμορφωθεί αύριο μετά την ένδεχόμενη άναγνώριση και τών νέων τεχνικών, για τίς όποίες έγινε λόγος: τής τεχνητής μήτρας, τής παρθενογένεσης, τής γέννησης από άνδρα («άρσενικής μητρότητας»), όποτε και «παρένθετης πατρότητας» (άντιστοιχis προς την «παρένθετη μητρότητα»), τής άναπαραγωγικής κλωνοποίησης. Διότι ή λογική είναι ή ίδια (άκριβώς ή ίδια). Μόνον μία άλλη Ήθική, εκ διαμέτρου αντίθετη προς τη βιολογική, θά μπορούσε να άποτρέψει τούς κινδύνους μίας Άντι-Ουτοπίας. Ή Ήθική αυτή δέν μπορεί να είναι άλλη από την «φιλοσοφική Ήθική», πού θεμελιώνεται άφ' ένός στις ιδέες του καθήκοντος («ήθική της συνειδήσεως») και τής ευθύνης («ήθική της ευθύνης») και άφ' έτέρου στην όντολογία του προσώπου («προσωποκρατική ήθική»· τίποτε στην ύπαρξη δέν μπορεί να νοηθεί χωρίς σχέση με κάτι άλλο). Ή βιολογική Ήθική είναι ξένη και προς τίς ιδέες του καθήκοντος και τής ευθύνης και προς την όντολογία του προσώπου. Προς τίς πρώτες, διότι διέπεται από έναν άκραίο βιολογισμό και κοινωνικό δαρβινισμό, πού άποτελεί μεταφορά τής δαρβινικής θεωρίας τής εξέλιξεως και στην ήθική («έξελικτική» ή «νατουραλιστική» Ήθική). Προς την όντολογία του προσώπου, διότι διέπεται από την αντίθετη όντολογία του άτομου και άρα από την «άτομοκρατική» ήθική· ή τεχνητή γονιμοποίηση άσκειται ως «άτομικό δικαίωμα», άφοϋ τó γονιμοποιημένο ώάριο (έμβρυο) δέν αντιμετωπίζεται ως φορέας ανθρώπινης ζωής (πρόσωπο) αλλά ως πράγμα, αντικείμενο ιδιοκτησίας και συναλλαγής. Έν τούτοις, και έδω ή άπόσταση -ή άπόσταση ανάμεσα στη μία και στην άλλη Ήθική- παρ' ότι θεωρητικά χαοτική, πρακτικά δέν είναι μεγάλη. Είναι όση και ή άπόσταση ανάμεσα στην Ουτοπία και την Άντι-Ουτοπία, ανάμεσα στο όνειρο και τόν έφιάλτη. Ό Έφιάλτης -είτε πιστεύει κανεις σε αυτόν είτε όχι- είναι όντολογικά ύπαρκτος και άσκει μία άκατανίκητη γοητεία. Ή διολίσθηση από την μία κατάσταση στην άλλη δέν είναι δύσκολη. «Άν κοιτās πολλή ώρα στην άβυσσο, και ή άβυσσος επίσης σε κοιτάει», λέει ό Nietzsche. Ή έκτροπή στην “Υβρη είναι σήμερα μεγαλύτερη άπ' ό,τι ήταν σε όποιαδήποτε προηγούμενη έποχή. «Και εύρέθη μοι ή έντολή ή εις ζωήν, αυτή εις θάνατον» (και άνεπίστως ή έντολή πού όφειλε να με όδηγήσει στην ζωή, αυτή ή ίδια με όδηγήσε στον θάνατο). Άπ. Παύλος, Προς Ρωμαίους, 7, 10.

Ἐπιλεκτική βιβλιογραφία

- ΑΛΑΧΙΩΤΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ, Ἡ πρόκληση τῶν γονιδίων, ἐκδ. Καστανιώτη, 1999. Κεφ. 3 καὶ 7.
- ΑΛΑΧΙΩΤΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ, Βιοηθική (Ἀναφορὰ στοὺς γενετικούς καὶ τεχνολογικούς νεωτερισμούς), Ἑλληνικά Γράμματα, 2004, Κεφ. 2 καὶ 3.
- ΑΝΤΟΝΙΟ ΦΙΛΙΠ, Ἀλήθεια, ποιὸς εἶμαι; (Τὰ ἀνθρώπινα ἔμβρυα παίρνουν τὸ λόγο), (μτφρ. Π. Τσαλίκη-Κιοσόγλου), ἐκδ. Ἄρμος, 2009.
- ΑΤΛΑΝ ΑΝΡΙ, Ἡ τεχνητὴ μήτρα (μτφρ. Λ. Λάκκα/Ἄντ. Χατζηγιάννου), ἐκδ. “Ἐστίας”, 2008.
- ΓΙΟΝΑΣ ΧΑΝΣ, Φιλοσοφικὲς ἔρευνες καὶ μεταφυσικὲς εἰκασίες (μτφρ. Λ. Ἀναγνώστου), ἐκδ. Ἴνδικτος, 2001.
- HABERMAS JURGEN, Τὸ μέλλον τῆς ἀνθρώπινης φύσης - Πίστη καὶ γνώση (μτφρ. Μ. Τοπάλη), ἐκδ. Scripta 2004.
- ΓΩΣΑΦΑΤ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Μεγαλώνοντας μέσα στὴν ἑλληνικὴ οἰκογένεια (Ἡ ψυχοσεξουαλικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ καὶ ὁ ρόλος τῶν γονιῶν - Μία ψυχαναλυτικὴ προσέγγιση), ἐκδ. Ἄρμος, 2010.
- ΚΑΡΑΣΗΣ ΜΑΡΙΑΝΟΣ, Βιοηθικὴ καὶ Βιονομία στὴν ἑλληνικὴ ἔννομη τάξη, ἐκδ. Ἄντ. Ν. Σάκκουλα, 2006.
- ΚΑΡΑΣΗΣ ΜΑΡΙΑΝΟΣ, Αἰσθήσεις καὶ ψευδαισθήσεις τῆς προόδου, ἐκδ. Ἄρμος, 2010.
- ΚΑΡΑΣΗΣ ΜΑΡΙΑΝΟΣ, Γάμος καὶ Οἰκογένεια ὡς δικαιοὶ θεσμοί, ἐκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1994.
- ΚΟΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Ἡθικὴ θεώρηση τῶν τεχνικῶν παρεμβάσεων στοῦ ἀνθρώπινο γονιδίωμα, Κέντρο Βιοϊατρικῆς Ἡθικῆς καὶ Δεοντολογίας, 2003.
- ΚΟΤΖΑΜΠΑΣΗ ΑΘΗΝΑ, Δικαίωμα στὴ μητρότητα καὶ τεχνητὴ γονιμοποίηση: ἓνα πολιτικὸ ζήτημα, Παρατηρητής, 2003.
- ΚΟΥΝΟΥΓΕΡΗ-ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗ ΕΦΗ, Μελέτες Οἰκογενειακοῦ δικαίου καὶ δικαίου τῆς Βιοϊατρικῆς (1980-2010), ἐκδ. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Θεσσαλονίκη, 2010.
- ΚΟΥΝΟΥΓΕΡΗ-ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗ Ἐφη, Τεχνητὴ γονιμοποίηση καὶ Οἰκογενειακὸ Δίκαιο, 2η ἐκδ., ἐκδ. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005.
- ΛΙΜΠΙΣ ΖΑΝ, Ὁ Μῦθος τοῦ Ἄνδρoγύνου (μτφρ. Α. Παρίση), Ὀλκός 1989.
- Νικολαΐδης Ἄργ. (ἐπιμ.), Ὁ Κόσμος στὴν Ἐπιστήμη καὶ τὴ Θρησκεία (Διάλογος ἀνάμεσα στὴ σύγχρονη Ἐπιστήμη καὶ τὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση), Πρακτικὰ Συνεδρίου, ἐκδ. οἰκ. Ἀδελφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2008.
- ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ ΘΑΝΑΣΗΣ, Ἐγχειρίδιο Οἰκογενειακοῦ Δικαίου, ἐκδ. Ἄντ. Ν. Σάκκουλα, ³(2005).
- REISNER ERWIN, Vom Ursinn der Geschlechter, Weiss Verlag, 1986.
- POSTAN ZAN, Ἄπο τὸ σπέρμα στοῦ νεογνοῦ (μτφρ. Ὑπ. Δελή), ἐκδ. οἶκος Γ. Παπαδημητρίου, 1951.

- SANDEL MICHAEL, Έναντια στην τελειότητα (Ή Ήθική στην εποχή της γενετικής μηχανικής), (μτφρ. Δ. Γκινοσάτης), έκδ. Άλεξανδρεία, 2011.
- SCHATZ GOTTFRIED, Πέρα από τὰ γονίδια (μτφρ. Δ. Τσαβάλου-Bill), Πανεπιστημιακές Έκδόσεις Κρήτης, 2011.
- ΣΚΟΥΤΕΡΗ-ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΝΟΡΑ, Άνθρωπολογικά για τὸ γυναικεῖο ζήτημα, Ὁ Πολίτης, 1991.
- TESTART JACQUES, Ἡ ἐπιθυμία τοῦ γονιδίου (Ἡ τεχνολογία τοῦ ἐμβρύου: ἐπιστημονικὲς προοπτικὲς καὶ ἠθικὰ διλήμματα τοῦ νέου εὐγονισμοῦ), (μτφρ. Γ. Κρητικός), έκδ. Κάτοπτρο, 1994.
- ΧΑΕΛΕΥΪ ΑΛΑΝΤΟΥΣ, Θαυμαστὸς καινούργιος κόσμος (μτφρ. Ἐλ. Κυπραίου), Κάκτος, 1980.
- ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΙΚ. (Μητροπ. Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς), Ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ Γονιδίωμα (Προσεγγίσεις Ὁρθόδοξης Βιοηθικῆς), Κέντρο Βιοϊατρικῆς Ἠθικῆς καὶ Δεοντολογίας, χ.χρ.